

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик**

Кваліфікаційна робота магістра

з теми: **«ПІДГОТОВКА ДО НАВЧАННЯ ГРАМОТІ ДІТЕЙ ІЗ НЕРІЗКО
ВИРАЖЕНИМ ЗАГАЛЬНИМ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ»**

Виконала: студентка 2-го курсу, групи SoL3-M22z
спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія)
Ніна РУСИН

Керівник: Наталія ГАВРИЛОВА,
кандидат психологічних наук,
професор кафедри логопедії та спеціальних методик

Рецензент: Олег ОПАЛЮК,
кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ НЕРІЗКО ВИРАЖЕНИМ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	7
1.1. Особливості розвитку мовлення у дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення	7
1.2. Базові показники готовності дітей до навчання у школі.....	14
1.3. Особливості формування готовності дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення до навчання у школі	24
Висновок до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. МОВЛЕННЄВА ТА МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ НЕРІЗКО ВИРАЖЕНИМ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	32
2.1. Методика дослідження мовленнєвої та мотиваційної готовності дошкільників із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення до навчання у школі	32
2.2. Аналіз результатів дослідження	39
Висновок до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ТА МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ НЕРІЗКО ВИРАЖЕНИМ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	52
3.1. Методика формування мовленнєвої та мотиваційної готовності до навчання у школі.....	52
3.2. Характеристика процесу формування мовленнєвої та мотиваційної готовності до навчання у школі у дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення	60
Висновок до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний ритм життя, науково-технічний прогрес, нові навчальні програми та освітні технології підвищують вимоги до готовності дітей дошкільного віку до школи. У сучасній початковій школі від майбутніх першокласників очікують розвиненого фонематичного слуху, вміння аналізувати звуки та склади слів і речень, читати слова, прості речення та тексти. Численні психолого-педагогічні дослідження показали, що діти у віці 4-6 років мають прагнення до фонетичного аналізу та інтерес до фонограм. Водночас, розвиток спостережливості, пам'яті, мислення та уваги дітей потребує уваги.

Важливість цього дослідження полягає в тому, що рідна мова відіграє унікальну роль у розвитку особистості людини. Мова і мовлення традиційно визнані в психології, філософії та педагогіці тим вузлом, де сходяться різні лінії психічного розвитку, такі як мислення, уява, пам'ять та емоції.

Заняття з читання і письма мають бути побудовані таким чином, щоб дати можливість дітям брати участь в активній пізнавальній діяльності та самостійно вирішувати поставлені завдання. Для цього широко використовуються проблемні ситуації, дидактичні вправи та ігри, що розв'язують логічні мовні завдання. Навчання читання і письма дітей дошкільного віку має носити розвивальний характер. Тексти для аналізу (оповідання, розповіді, казки, вірші, віршики) повинні бути змістовними, художніми і сприяти формуванню у дітей життєвих навичок. Численні дослідження та практичний досвід дошкільних навчальних закладів доводять важливість фонематичного аналізу в навчанні грамоти. Процес порівняння та аналізу при фонематичному сприйнятті звуків мовлення підводить дітей до об'єднання звуків у склади та слова, прискорює процес навчання правильного читання, засвоєння орфоєпії та навчання грамоти, сприяє розумовому розвитку дітей.

Одне з головних завдань дошкільних навчальних закладів - підготовка дітей старшого віку до навчання в школі. Першим з них є підготовка до

навчання в дошкільному навчальному закладі. Передумовою успішного навчання є розвиток у дітей навичок навчання.

Питання готовності до школи розглядається в наступних нормативних документах, зокрема в Законі України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», проекті Концепції розвитку дошкільної освіти в Україні, Базовому компоненті дошкільної освіти. Одними з найважливіших питань, що розглядаються в Законі України «Про освіту», є: дошкільна освіта, проект концепції розвитку дошкільної освіти в Україні, базовий компонент дошкільної освіти.

Підготовка дитини до школи - складний і багатогранний процес, що охоплює всі сфери життя дитини. Проблема готовності до шкільного навчання розглядалася в доробках психологів, педагогів, вчителів-методистів, таких як: М. Богуш, Л. Божович, Л. Венгер, Г. Вітцлак, О. Главник, Н. Гуткіна, Л. Іщенко, З. Карпенко, О. Ляшенко, С. Максименко, К. Максименко, М. Маргітич, В. Мухіна, Р. Овчарова, Н. Черепаня та ін. Актуальність даного питання зумовила вибір теми магістерської роботи: «Підготовка до навчання грамоти дітей з фонетико-фонематичним порушенням мовлення».

Об'єкт дослідження – процес підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі.

Предмет дослідження – особливості підготовки до навчання у школі дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення.

Мета дослідження – на підставі аналізу мотиваційної та мовленнєвої готовності до навчання грамоти дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення сформулювати комплексну програму підготовки їх до навчання у школі.

Завдання дослідження:

1. На підставі науково-теоретичного аналізу визначити рівень розробленості проблеми.

2. Вивчити та охарактеризувати мовленнєву та мотиваційну готовність дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення до навчання у школі.

3. Сформувати та апробувати програму формування мовленнєвої та мотиваційної готовності до навчання у школі у дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використовувалися такі методи дослідження:

- теоретичні (аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури; інтерпретація, узагальнення, узагальнення досвіду та масової практики, системний аналіз);
- емпіричні (спостереження, констатуючий етап).

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що:

- обґрунтовано та охарактеризовано психолого-педагогічні умови корекції мовленнєвої та мотиваційної готовності дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення;
- дана змістовна характеристика рівнів розвитку мовленнєвої та мотиваційної готовності дітей із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення.

Практична значимість дослідження у тому, що:

- результати дослідження лягли в основу розробки комплексу заходів, що сприяють корекції мовленнєвої та мотиваційної готовності;
- результати дослідження можуть бути використані вихователями, педагогами-психологами, у практиці дошкільних освітніх організацій для формування та здійснення корекції мовленнєвої та мотиваційної готовності дітей до навчання грамоти.

Місце проведення дослідження – ЗДО «Малятко» (Вінницька обл., Хмельницький р-н, с. Іванів, вул. Заводська, буд. 2-А)

Апробація результатів дослідження здійснено на XV міжнародній науково-практичній конференції «Спеціальна і інклюзивна освіта: проблеми та перспективи» у статті «До питання вивчення готовності дошкільників з фонетико-фонематичними порушеннями мовлення у зв'язі заальної середньої освіти».

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (у загальній кількості 80) та додатків.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження ми дійшли наступних висновків.

Розвиток мовленнєвої компетентності є першочерговим завданням спеціального дошкільного навчального закладу компенсуючого типу для дітей із порушеннями мовлення. Корекційно-розвивальна робота передбачає формування у дошкільників умінь вправно, координовано володіти артикуляційним, дихальним і голосовим апаратом, чітко вимовляти та розрізняти звуки, відтворювати складову структуру слів, відповідно добирати слова і граматично правильно будувати речення та зв'язні висловлювання. За психолого-педагогічною класифікацією мовленнєвих вад до порушень засобів спілкування, крім загального недорозвитку мовлення, відносять також фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення – порушення процесів формування звуко-вимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприймання та вимови фонем. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення має кілька ступенів вираження. Існує кілька підходів до загальної класифікації мовленнєвих порушень. Розглянемо психолого-педагогічний підхід, запропонований Р.Є. Левіною. В рамках цього підходу виділено три рівні.

Готовність до школи - це усвідомлення дитиною бажання і потреби в навчанні, зумовлене її соціальним дозріванням і виникненням внутрішніх суперечностей, які визначають мотивацію навчальної діяльності. Базовими компонентами психологічної готовності дитини до школи є наступні: мотиваційний (особистісний), інтелектуальний, емоційно-вольовий.

Діти з мовленнєвими порушеннями розвитку потребують підготовки до школи, оскільки їхні навчальні можливості можуть бути обмежені мовленнєвими порушеннями. Тому підвищення рівня готовності до школи дітей дошкільного віку із НВЗНМ є актуальним завданням насамперед для дошкільних педагогів та логопедів, а в майбутньому - для педагогічних працівників початкової школи. Важливим етапом у роботі з дітьми дошкільного

віку із НВЗНМ є підготовчий етап, на якому долається дитячий негативізм, формуються навички зорового та слухового сприйняття, розвивається просторовий гнозис, формуються процеси синтезу та аналізу, класифікації та порівняння. На логопедичних заняттях, які є основним видом корекційно-розвивальної роботи з дітьми із НВЗНМ, слід використовувати відповідні засоби, наявні в логопедичному кабінеті (наприклад, дзеркала, зонди, суджок-масажери, дидактичні посібники).

В експериментальному дослідженні брали участь 10 дітей старшого дошкільного віку, вік 5-6 років. Учасники експериментального дослідження були розділені на дві групи; експериментальна група – 5 старших дошкільників із НВЗНМ та контрольна група – 5 дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком. Список учасників дослідження був створений на основі Іванівського ЗДО «Малютко» Калинівського району, Вінницької області. Для дослідження мовленнєвої та мотиваційної готовності нами було використано наступні методики: при обстеженні мовних функцій використовувалися методичні рекомендації А. Я. Малярчук, рисункова методика «Малюнок школи», проєктивна ігрова методика «Панда Кунг-фу».

Ми здійснили діагностику мовленнєвої готовності дошкільників з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення до навчання у школі. Під мовленнєвою готовністю розуміють уміння доречно й доцільно користуватися мовленням у певній ситуації (висловлювати свої думки, бажання, наміри, вимоги тощо), використовувати як вербальні, так і невербальні засоби виразності мовлення (міміку, жести, рухи) та інтонацію.

Теоретичною основою мовної компетенції є мовна компетенція як інтегративний феномен, що охоплює соціальну компетенцію, знання, вміння, навички, стратегії і тактики мовної поведінки та установки для досягнення успіху в конкретних комунікативних умовах. Мовленнєва компетенція – це правильна вимова всіх звуків рідної мови, поєднання звуків відповідно до орфоепічних норм, наголос, добре розвинений фонематичний слух, що

забезпечує диференціацію фонем, та володіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тон, інтенсивність голосу, логічний наголос тощо).

Обстеження мовних функцій, моторних необхідне уточнення загальної картини розвитку обстежуваних дітей, і навіть для наступного обліку цих даних під час планування і проведення навчального експерименту. Аналіз мовленнєвих порушень з позицій розвитку дозволяє виділити провідні дефекти, та пов'язані з ним вторинні порушення, що важливо в діагностиці мовних розладів.

Таким чином, для аналізу мовних порушень на основі взаємозв'язку мовлення з іншими сторонами психічного розвитку дитини необхідний комплексний підхід. Ми вважаємо, загальні методи та принципи педагогічного обстеження повинні лежати в основі логопедичного обстеження. Воно має бути цілісним, комплексним і динамічним, мати свій специфічний зміст, який спрямований на аналіз мовного порушення. Значення діагностики кожного окремого симптому стає зрозумілою тільки у зв'язку з іншими симптомами. Комплекс симптомів для кожного мовного порушення свій. Причому деякі з симптомів виявляються первинними для кожного порушення, інші лише вторинними, що випливають з основного дефекту.

Аналіз результатів діагностики дітей із НВЗНМ за методикою мовленнєвої та шкільної готовності показує, що є порушення мовлення та мотивації. Тому необхідно розробляти та впроваджувати програми, спрямовані на корекцію мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку та формування позитивної мотивації до відвідування школи. Комплексна програма корекції НВЗНМ у дітей дошкільного віку засобами арт-педагогіки ґрунтується на принципах мовленнєво-пізнавальної діяльності, зв'язного мовлення та розвитку мовної особистості. Розроблена комплексна програма ґрунтується на загально-дидактичних принципах навчання і виховання, логічних дидактичних принципах, спеціальних принципах арт-педагогіки (принципи збагачення чуттєвого досвіду, принципи взаємодії логопеда і корекції дитини-сім'ї та всіх ланок процесу розвитку, принципи природного смаку та інтересу відповідно до особливостей пізнавального розвитку).

Принципи посилення (збагачення) змісту художньо-освітньої діяльності, принципи зв'язку продуктивної діяльності з іншими видами дитячої діяльності тощо). Відповідно до завдань дослідження розроблено зміст та етапи реалізації комплексної програми корекції мовлення дітей дошкільного віку засобами арт-педагогіки: корекційно-педагогічний, корекційно-розвивальний, корекційно-педагогічний, мовленнєво-творчий.

Теоретико-експериментальне дослідження готовності до навчання дітей дошкільного віку в умовах НУШ дозволило зробити такі висновки. Належний рівень готовності до школи має значний вплив на успішність навчання в школі. Має значний вплив на успішність навчання в школі. Вирішальне значення у підготовці до засвоєння шкільної програми має рівень розвитку пізнавальних процесів та пізнавальної діяльності дитини, а також рівень сформованості навичок і вмінь. Для дітей дошкільного віку 5-7 років характерними є суспільно значущі мотиви, а не особистісні.

Визначено основні компоненти мовленнєвої системи дітей старшого дошкільного віку із НВЗНМ, встановлено критерії, показники та рівні сформованості мовної та мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку із НВЗНМ, визначено критерії, показники та рівні сформованості мовлення дітей старшого дошкільного віку із НВЗНМ. Визначено критерії стану мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ за компонентами мовленнєвої системи фонетичної сторони, фонологічних процесів, лексико-граматичної сторони, зв'язного мовлення та мовленнєвої готовності як показників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (22 травня 2019 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. 272 с.
2. Асатрян М. А. Особливості уваги дітей дошкільного віку: дипломна робота бакалавра. ОНУ ім. І.І. Мечникова, Ф-т психол. та соц. роботи, Каф. диференц. і спец. психол. Одеса, 2018. 62 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 213 с.
4. Баранова І. В. Моральні цінності. Розвиваюча програма для молодших школярів: метод, посібник для вчителів та психологів. М.: Генезис, 2014. 144 с.
5. Бех І. Д. Дошкільна освіта: трансформаційні орієнтири. Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць за заг. редакцією Г. В. Беленької, В. І. Бондар, І. М. Шоробури. Хмельницький, 2020. С. 7-20
6. Біла І. М. Психологічні аспекти готовності до шкільного навчання. Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць. Київ, 2020р., 496 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721181/1/%D0%94%D0%BE%D1%88%.pdf>
7. Белова О. Б. Особливості розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку з нормальним та порушеним мовленням. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка

- АПН України. за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. Вип. 9. С. 54–64.
8. Білан О. І. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації. Дошкільна освіта. 2013. №1. 256 с.
 9. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. К.: Слово, 2004. 374 с.
 10. Богуш А. М. Підготовка дітей до школи у вимірі дошкільної зрілості. Збірник наукових праць. Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2015. Вип. 67. С. 158-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_67_30
 11. Бондар В.І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтесорі: Навчальний посібник. Полтава: РВВ ПДАА, 2019. 252 с.
 12. Брушневська І. Закономірності розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Педагогічний часопис Волині. 2016. № 1. С. 71-73.
 13. Волошина О. В. Основи корекційної педагогіки. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2017. 168 с.
 14. Гаврилова Н. С. Психологічна характеристика дітей з ЗНМ порушенням пізнавальної сфери кінетичного типу. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. Вип. X. С. 306-310.
 15. Гаврилов О., Гаврилова Н., Мілевська О., Константинов О., Ткач О. та ін. Науково-теоретичні та прикладні підходи до формування професійних компетенцій вчителя-логопеда. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип. 21 / за ред. М. Шеремет, О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. 164 с. С.140-177. URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-n21/sheremet-m-gavrilova-n-fedorenko-s-ticshenko-v-milevska-o-tkach-o-pinchuk-ju-shvaljuk-t-konstantiniv-o-gavrilov-o-naukovo-teoretichni-ta-prikladni-pidhodi-do-formuvannja-profesijnih-kompetencij-vchite.html>

- 16.Гаврилова Н. С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей: монографія. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2017. 200 с.
- 17.Гальченко В. М. Теоретичні аспекти формування творчих здібностей дошкільників. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. За ред. С. Д. Максименка. Т.VI. Вип. 3. К., 2014. С. 90–97.
- 18.Галущенко В. І. Використання засобів наочного моделювання у корекційно-виховній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). 2019. Випуск №12. С. 14–19
- 19.Гладченко І. В. Комплекс методичного програмного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами» (програма з ігрової діяльності, методичні рекомендації, дидактичні матеріали). К.: Київська правда, 2017. 112 с.
- 20.Гоцко Г. І. Особливості організації освітнього процесу в умовах реалізації основних засад інклюзивного навчання. Інклюзивне навчання в Новій українській школі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивне навчання в Новій українській школі» (26-27 березня 2018 р., м. Тереховля): у 2 ч. Київ: Інтерсервіс, 2018. С. 28 - 30.
- 21.Гуменюк О. С., Пацула І. Н., Павлюк А. С. Психолого-педагогічні характеристики дітей із загальним недорозвиненням мовлення та роль психолого-педагогічної характеристики в організації корекційно-розвиткового процесу з дітьми. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2022. № 9(14). С. 113-126.
- 22.Діагностика порушень мови у дітей та організація логопедичної роботи в умовах дошкільної освітньої установи. В.П. Балобанова. Х.: Дитинство-прес, 2011. 79 с.
- 23.Діти з особливими потребами. Упоряд. О. Главник. К.: Світ, 2017. 250 с.
- 24.Довідник учителя-логопеда. авт.. упоряд. С. М. Лупінович. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 112 с.

- 25.Дуткевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія: модульний навчальний посібник для студентів ЗВО за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія». К.: Центр учбової літератури, 2017. 304 с.
- 26.Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібник. 2-ге вид. К.:Центр учбової літератури, 2016. 392 с.
- 27.Камиш А.С. Нова Українська Школа. Новий Базовий компонент дошкільної освіти – що він пропонує і як пов'язаний із НУШ. 2020. URL: <https://nus.org.ua/articles/novyj-bazovyj-komponent-doshkilnoyi-osvityshho-vin-proponuye-i-yak-pov-yazanyj-iz-nush/>
- 28.Кобзева І. М., Переворська О. І. Організація корекційної роботи як основа формування комунікативної готовності дошкільників із ЗНМ III рівня до шкільного навчання. Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic. 2022/4/5. С. 463 - 467.
- 29.Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2016. 274 с.
- 30.Кокун О. М. Психофізіологія. Навчальний посібник. К: Центр навчальної літератури, 2016. 184 с.
- 31.Конопляста С. Ю. Розвиток сенсомоторного рівня мовленнєво-рухової організації у дітей старшого дошкільного віку зі стертою дизартрією. Логопедія. 2013. № 4. С. 43-49.
- 32.Копилова О. В. Використання символів у роботі з дошкільниками. Х.: Вид-во «Ранок», 2019. 166 с.
- 33.Королук Т. Характеристика стану зв'язного мовлення дітей 4-5 років із загальним недорозвиненням мовлення III рівня. Вісник Львівського університету. 2017. Вип. 28. С. 45-49
- 34.Кузнецова Л. П. Компетентний підхід до розуміння властивостей уваги молодших школярів. Початкове навчання та виховання. 2016. №15. С. 17-29
- 35.Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія. М.:НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 354 с.

- 36.Ладогубець А. О. Психологічна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Редакційна колегія. 2020. № 106. С. 107–108.
- 37.Логопсихологія: навч. посібник. С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. М. К. Шеремет. К.: Знання, 2016. 293 с.
- 38.Логопедія: підручник. За ред. М. К. Шеремет. 2-ге вид. К.: Слово, 2016. 672 с.
- 39.Ляшенко О. І. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. Вип. 22. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 39–42.
- 40.Мартиненко І. В. Проблема комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з системними мовленнєвими порушеннями. 2017. 142 с.
- 41.Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей. URL: <https://osobluvadutuna.com.ua/exercise?id=1164>
- 42.Мілевська О. П., Савіцька Г. І. Особливості формування дієслівної лексики у дошкільників з загальним недорозвитком мовлення шляхом розвитку умінь дієслівної предикації. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип.21 / за ред. М. Шеремет, О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський, Видавець Ковальчук О.В., 2023. С.89-104 URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-n21/milevska-op-savicka-gi-osoblivosti-formuvannja-dijeslivnoi-leksiki-u-doshkilnikiv-z-zagalnim-nedorozvitkom-movlennja.htm>
- 43.Мовленнєва готовність дитини до шкільного навчання. URL: <https://solotvino.irc.org.ua/news/13-13-23-20-03-2020/>
- 44.Мовленнєва готовність дитини до школи. URL: <http://kr-school.org.ua/2022/03/14>
- 45.МОН рекомендує інструментарій для оцінки готовності дитини до навчання в школі. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-rekomenduye-instrumentarij-dlya-otsinky-gotovnosti-dytyny-do-navchannya-v-shkoli/>
- 46.Олійник І. В., Ноженко Ю. М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі. Вісник

- Університету імені Альфреда Нобеля. Серія 2: педагогіка і психологія. 2017. № 2(14). С. 84–89.
47. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Піроженко Т. О., Гавриш Н. В., Панасюк Т. В., Рогозянський, О. С., Хартман О. Ю., Шевчук А. С. / Українська академія дитинства, 2017. 80 с. URL: https://vstart.com.ua/files/programa_vpevnenii_start_2017.pdf
 48. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина»/ (науковий керівник проекту) Огнев'юк В.О., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Богданець Білоскаленко Н. І. Київ, 2016. 344с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnyaprograma-ditina-nmc.pdf>
 49. Павелків Р. В. Короткий довідник з дитячої психології. Рівне, 2018. 55 с.
 50. Пам'ять і увага, мовлення, мислення, моторика. Спеціальна психологія. Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidruchniki.com/82830/psihologiya/pamyat_uyava
 51. Панченко Т. Л., Заплатинська А. Б. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463
 52. Переворська О. І., Кобзева І. М. Формування комунікативної компетентності як складника підготовки дітей з мовленнєвими порушеннями до шкільного навчання. Вісник університету ім. А. Нобеля. Дніпро, 2021. Вип. 2 (22). С. 78 - 84.
 53. Переворська О. І. Кобзева І. М., Приходько Т. П. Ефективність корекційної роботи студентів з дітьми дошкільного віку з ускладненими мовленнєвими порушеннями. Вісник університету ім. А. Нобеля. Педагогічні науки. Дніпро, 2019. Вип. 1 (17). С. 78 - 83.
 54. Пилипенко О. М. Сучасні погляди на проблему емоційного інтелекту у дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Науково-методичний журнал «Логопедія». 2016. № 6. С. 62-66.

- 55.Под'ячева Л. Формування мовленнєвої готовності до школи дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-movlennevoi-gotovnosti-do-skoli-ditej-starsogodoskilnogo-viku-iz-zagalnim-nedorozvinennam-movlenna-398213.html>
- 56.Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. К.: «Академвидав», 2015. 448 с.
- 57.Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: За заг. ред. М. А. Порошенко. Київ, 2018. 252 с.
- 58.Психологічна готовність дітей дошкільного віку до навчання у школі. URL: <https://genezum.org/library/psychologichna-gotovnist-ditey-doshkilnogo-viku-do-navchannya-u-shkoli>
- 59.Рібцун Ю. В. Вивчення моторної функції молодших дошкільників із ЗНМ. Дефектологія. № 1. 2016. С. 44-48.
- 60.Родненко М. Є. Метод Монтессорі-терапії в корекційній роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Науковий Часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19, випуск 24. с.198-203.
- 61.Сас О. О. Метод моделювання в розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3267.
- 62.Сасіна І. О. Дослідження особливостей уваги у дошкільників з порушеннями зору. Науковий часопис: Корекційна педагогіка та психологія. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. Серія 19. С.105-107.
- 63.Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини:підручник. К.: Знання, 218. 359 с.
- 64.Соколовська Н. Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти ; Дошкільна освіта – основа Нової української школи. Київ: Міленіум, 2020. 274 с.

URL: <http://ped.kpnu.edu.ua/2020/12/23/doshkilna-osvita-osnova-novoi-ukrainskoishkoly/>

65. Степанова О. І. Особливості розвитку словника у дітей з порушеннями мовлення. Наукові записки РДГУ, 2014. С. 23-26.
66. Супрун М. О. Педагогіка: Підручник для духовних і світських закладів освіти. КДА, 2018. 400 с.
67. Толочко С. Мотивація як важлива соціальна навичка та складова екологічної компетентності дітей та учнівської молоді. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2020. № 24 (2). 206 с.
68. Трофименко Л. Новий зміст корекційного навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ II-III ступенів. Дефектологія. – 2017. №3. С. 34-40.
69. Трофименко Л. І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник. Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. 2014. 72 с.
70. Трофименко Л. І. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб із особливими освітніми потребами : зб. наук. праць. Слов'янськ: ДДПУ, 2018. Вип. 8. С. 224–229.
71. Харченко Т. Г., Лапченко О. В. Психолого-педагогічний експурс дослідження вольової сфери дошкільників із порушеннями мовлення. Суми, 2018. С. 179–181.
72. Чекан О. І., Біличко В. А. Проблема мовленнєвої готовності дитини з порушенням мовлення до навчання в школі. Умань, 2022. С. 158–160.
73. Чумак В. В. Вікова психологія: навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 192 с.
74. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник, третє видання, перероблене і доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 672 с.

- 75.Язиніна Р. О. Особливості становлення емоційно-почуттєвої сфери дітей старшого дошкільного віку. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2016. Випуск №2 (24). С. 75-78.
- 76.Яковенко А. О. Загально-дидактичні аспекти дослідження мовленнєвої готовності до навчання у школі старших дошкільників. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. № 24. С. 273-276.
- 77.Янковчук М. М. Психологічні особливості розвитку обдарованості дитини в сім'ї : автореф. дис канд. психол. наук: 19.00.07. НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2014. 20 с.
- 78.Яковенко А. О. Корекційно-логопедична програма з формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до школи. Витоки педагогічної майстерності. 2017. Вип. 20. С. 251 – 256
- 79.Ямпольська А. В. Мовленнєва готовність старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення і її рівня до навчання у школі : Редакційна колегія. Харків, 2021. 347 с.
- 80.Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку. Методичний посібник. 2017. Кременчук. 84 с.